

POSTANOWIENIE

Dnia 12 kwietnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak

SSN Roman Trzaskowski (sprawozdawca)

na posiedzeniu niejawnym 12 kwietnia 2023 r. w Warszawie,
w sprawie z powództwa M. B., J. O., R. W., C. K., Z. M., M. Z., B. R., E. S. i R. B.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W. w upadłości
o zapłatę,
na skutek przedstawienia przez Sąd Apelacyjny w Warszawie
postanowieniem z 8 marca 2022 r., V ACz 668/21,
zagadnienia prawnego:

"Czy Bankowy Fundusz Gwarancyjny, na którego wniosek
postępowanie w sprawie zostało zawieszone na podstawie art. 176 §
2 k.p.c., jest stroną postępowania incydentalnego wszczętego
wskutek wniosku złożonego przez stronę powodową o podjęcie tego
postępowania?"

odmawia podjęcia uchwały.

UZASADNIENIE

W powództwie skierowanym przeciwko Bank S.A. w W. powodowie domagali
się zapłaty przez pozwanego oznaczonych w pozwie kwot w związku z
zaoferowanym im przez pozwanego zakupem obligacji wyemitowanych przez G.
S.A. w W.

Postanowieniem z 26 marca 2021 r. postępowanie w sprawie zostało
zawieszone przez Sąd Okręgowy na podstawie art. 176 § 2 k.p.c. na wniosek
Bankowego Funduszu Gwarancyjnego.

Postanowieniem z 11 sierpnia 2021 r. Sąd Okręgowy oddalił wniosek powodów z 23 lipca 2021 r. o podjęcie zawieszonego postępowania.

W dniu 22 września 2021 r. zażalenie na powyższe postanowienie złożyli powodowie, zaskarżając je w całości. Zarzucili naruszenie art. 205¹² § 2 k.p.c. przez wydanie postanowienia przed umożliwieniem powodom ustosunkowania się do wniosku Bankowego Funduszu Gwarancyjnego, pozbawiające ich możliwości obrony ich praw, oraz naruszenie art. 176 § 2 w związku z art. 41 i z art. 5 k.p.c. przez zawieszenie postępowania, mimo że Sąd Okręgowy winien był zbadać, czy przedmiotowy wniosek jest zgodny z celem, dla którego go ustanowiono, a także społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa oraz z zasadami współżycia społecznego.

Zarządzeniem z 9 grudnia 2021 r. skarżący zostali zobowiązani do uzupełnienia braków formalnych zażalenia m.in. przez złożenie odpisu zażalenia (w celu doręczenia go Bankowemu Funduszowi Gwarancyjnemu) w terminie tygodniowym pod rygorem odrzucenia zażalenia. Brak ten nie został usunęty.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego przy rozpoznawaniu zażalenia powstało zagadnienie budzące poważne wątpliwości, dotyczące pozycji procesowej Bankowego Funduszu Gwarancyjnego w postępowaniu incydentalnym wywołanym wnioskiem powodów o podjęcie postępowania zawieszonego przez Sąd Okręgowy na podstawie art. 176 § 2 k.p.c. na wniosek Bankowego Funduszu Gwarancyjnego.

Sąd odwoławczy zwrócił uwagę, że zgodnie z art. 176 § 2 k.p.c. sąd jest obowiązany zawiesić na wniosek Bankowego Funduszu Gwarancyjnego postępowanie, którego stroną jest podmiot w restrukturyzacji w rozumieniu art. 2 pkt 44 ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji (tekst jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 842 ze zm.; dalej – u.b.f.g.). Dotyczy to podmiotu, wobec którego wydano decyzję o wszczęciu przymusowej restrukturyzacji albo decyzję o umorzeniu lub konwersji instrumentów kapitałowych (art. 101 ust. 7-9 i art. 102 ust. 1 i 4 u.b.f.g.). Natomiast zgodnie z art. 181 § 2 k.p.c. sąd, na wniosek Bankowego Funduszu Gwarancyjnego, podejmuje postępowanie, o którym mowa w art. 176 § 2 k.p.c. Przepisy kodeksu postępowania cywilnego w ogóle nie

przewidują możliwości złożenia wniosku o podjęcie zawieszonego postępowania przez powoda lub pozwanego, jako strony procesu.

Sąd Apelacyjny zauważył też, że posiadanie statusu strony ma istotne znaczenie przy dokonywaniu przez Sąd doręczeń odpisów pism procesowych i orzeczeń (art. 140 § 1 k.p.c.), w tym wniesionego przez powodów w rozpoznawanej sprawie zażalenia (art. 394² § 2 k.p.c.). Stronami w procesie są tylko te podmioty, na rzecz których i przeciwko którym toczy się postępowanie, a więc które występują w procesie w imieniu własnym. Poza stronami i obok nich mogą nadto występować w określonych sytuacjach i pod określonymi warunkami osoby trzecie, które mogą uczestniczyć w postępowaniu i dokonywać obok stron czynności procesowych (przykładowo instytucja interwencji ubocznej). Wszystkie te osoby, tj. strony procesowe, interwenienci, strony postępowania egzekucyjnego i uczestnicy postępowania nieprocesowego, a także uczestnicy postępowań pomocniczych, określane są jako uczestnicy postępowania cywilnego. Wymienione osoby stanowią podmioty zainteresowane (bezpośrednio lub pośrednio) wynikiem postępowania. Uznanie, że przepisy art. 176 § 2 i art. 181 § 2 k.p.c. uprawniają Bankowy Fundusz Gwarancyjny (nie będący stroną materialnoprawnego stosunku prawnego, który łączy stronę powodową ze stroną pozwaną) do wszczęcia postępowania incydentalnego, w procesie toczącym się pomiędzy stronami stosunku materialnoprawnego, w przedmiocie zawieszenia postępowania lub jego podjęcia, może stanowić podstawę do przyjęcia, iż Fundusz (będący organem przymusowej restrukturyzacji zgodnie z art. 65 u.b.f.g.), należy uznać za stronę procesową, która dochodzi ochrony prawnej na rzecz podmiotu w restrukturyzacji. Status Bankowego Funduszu Gwarancyjnego jako strony procesu byłby zatem, z uwagi na podstawę prawną uprawnienia (do złożenia wniosku o zawieszenie postępowania lub jego podjęcia), ograniczony tylko do postępowania incydentalnego. Jako zasadniczy argument na rzecz takiego stanowiska Sąd Apelacyjny powołał okoliczność, że niektóre inne przepisy kodeksu postępowania cywilnego, które mówią o stronie, dotyczą nie strony procesowej w znaczeniu formalnym, ale strony rzeczywistej (np. art. 48 § 1, art. 49, art. 72 i art. 76 k.p.c.) oraz to, iż ustawodawca przyznał Funduszowi prawo do złożenia wniosku, a więc wszczęcia postępowania incydentalnego. Równocześnie Sąd zauważył, że

przepisy prawa procesowego, w szczególności art. 176 § 2 i art. 180 § 2 k.p.c., nie zawierają regulacji stanowiącej odpowiednik art. 56 § 1 k.p.c., która nakazywałaby stosować do udziału Bankowego Funduszu Gwarancyjnego w postępowaniu incydentalnym przepisy o współuczestnictwie jednolitym. Brak takich regulacji może sugerować, że Bankowy Fundusz Gwarancyjny nie ma statusu strony procesowej w postępowaniu incydentalnym. W takiej sytuacji wniosek Funduszu należałoby traktować wyłącznie jako zawiadomienie Sądu o okolicznościach uzasadniających zawieszenie postępowania lub jego podjęcie. Zdaniem Sądu Apelacyjnego aktualnie trudno mówić o wypracowanym w tym zakresie stanowisku judykatury sądów powszechnych, ale faktycznie Bankowy Fundusz Gwarancyjny nie jest traktowany jako strona postępowania incydentalnego (nie jest wskazywany jako strona w komparycji orzeczenia i nie są mu doręczane odpisy pism procesowych i postanowień).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Uchwałą z 30 grudnia 2020 r. Bankowy Fundusz Gwarancyjny (dalej – „BFG”), wszczął przymusową restrukturyzację wobec pozwanego Bank S.A. w W.. Z dniem wszczęcia przymusowej restrukturyzacji ustanowiony został na okres roku Administrator w osobie Pawła Małolepszego, któremu przyznano uprawnienia BFG, o których mowa w art. 113 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 153 ust. 5 u.b.f.g., z wyłączeniem podejmowania uchwał i decyzji zastrzeżonych do właściwości walnego zgromadzenia podmiotu w restrukturyzacji.

W piśmie z 19 sierpnia 2022 r. skierowanym do Sądu Okręgowego w Warszawie Syndyk Masy Upadłości Bank S.A. w upadłości zawiadomił, że 26 lipca 2022 r. Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie, Wydział XVIII Gospodarczy dla spraw upadłościowych i restrukturyzacyjnych ogłosił upadłość Bank S.A. (sygn. akt [...]) oraz wniósł o zawieszenie postępowania z urzędu na zasadzie art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. wobec pozwanego Bank S.A. w upadłości. Wskazał, że dochodzona pozwem wierzytelność wchodzi do masy upadłości. Z powołanego przez Syndyka postanowienia z 26 lipca 2022 r. wynika, że wniosek o ogłoszenie upadłości został złożony przez BFG, pełnienie funkcji syndyka powierzono M.K., a BFG ustanowiono - na podstawie art. 429 ust. 4 ustawy z dnia

28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 1520 ze zm.; dalej – „p.u.”) - kuratorem dla dłużnika Bank S.A. w W.. Zgodnie z art. 429 ust. 3 p.u. w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości sąd ustanawia kuratora do reprezentowania banku w postępowaniu upadłościowym. Do kuratora stosuje się przepisy art. 187 ust. 3 i 4, zgodnie zaś z ust. 4 tego przepisu BFG ustanawiany jest kuratorem na swój wniosek.

Zgodnie z postulatem ścisłej wykładni art. 390 § 1 k.p.c. w utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że instytucja pytań prawnych prowadząca do związania sądów niższej instancji w danej sprawie poglądem Sądu Najwyższego, zawartym w podjętej uchwale, jest wyjątkiem od konstytucyjnej zasady podległości sędziów tylko Konstytucji i ustawom (art. 178 ust. 1 Konstytucji RP) i ze względu na tę wyjątkowość, powinna być stosowana w sposób ścisły, bez żadnych koncesji na rzecz argumentów o nastawieniu celowościowym i utylitarnym (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 30 marca 1999 r., III CZP 62/98, OSNC 1999, Nr 10, poz. 166 oraz postanowienia Sądu Najwyższego: z 19 listopada 2008 r., III CZP 21/08, nie publ.; z 29 października 2009 r., III CZP 79/09, nie publ., z 12 stycznia 2010 r., III CZP 106/09, nie publ.; z 11 kwietnia 2019 r., III CZP 96/18, nie publ.; z 20 lutego 2019 r., III CZP 91/18, nie publ.; z 5 października 2016 r., III CZP 50/16, nie publ.; z 29 czerwca 2016 r., III CZP 10/16, nie publ.; z 20 sierpnia 2021 r., III CZP 40/20, niepubl.).

Zgodnie z powyższym postulatem przyjmuje się również, że uprawnienie do przedstawienia zagadnienia prawnego i jego rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy przysługuje, o ile takie rozstrzygnięcie jest niezbędne dla rozstrzygnięcia sprawy, w której zostało przedstawione. Sąd Najwyższy wyjaśnił w związku z tym, że podstawą odmowy udzielenia odpowiedzi na pytania prawne jest np. zmiana stanu prawnego, która nastąpiła po przedstawieniu Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego, mająca wpływ zarówno na treść rozstrzygnięcia o przedstawionym zagadnieniu prawnym, jak również na potrzebę wydania uchwały co do tego zagadnienia przez Sąd Najwyższy (zob. np. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z 20 sierpnia 2021 r., III CZP 40/20, niepubl. i powołane w nim orzeczenia). Tożsamy w okolicznościach sprawy skutek powoduje ogłoszenie upadłości pozwanego, które miało miejsce już po

przedstawieniu pytania prawnego, a które spowodowało, że rozstrzygnięcie sformułowanych przez Sąd Apelacyjny wątpliwości prawnych nie jest niezbędne dla podjęcia przez ten Sąd decyzji procesowych dotyczących zażalenia powodów na postanowienie Sądu Okręgowego z 11 sierpnia 2021 r.

Zgodnie z art. 66 u.b.f.g. celami przymusowej restrukturyzacji są m.in. utrzymanie stabilności finansowej, w szczególności przez ochronę zaufania do sektora finansowego i zapewnienie dyscypliny rynkowej, ochrona deponentów i inwestorów objętych systemem rekompensat czy ochrona środków powierzonych podmiotowi przez jego klientów. Fundusz realizuje te cele m.in. przez opracowanie planów przymusowej restrukturyzacji i grupowych planów przymusowej restrukturyzacji, umorzenie lub konwersję instrumentów kapitałowych, a także prowadzenie przymusowej restrukturyzacji (art. 67 ust. 1 u.b.f.g.). Głównym celem przymusowej restrukturyzacji jest więc minimalizacja negatywnych skutków wywołanych stanem zagrożenia upadłością, w tym ochrona stabilności systemu finansowego, a także ochrona środków publicznych przed nadmiernym wydatkowaniem w celu ratowania banku zagrożonego upadłością.

BFG jest organem przymusowej restrukturyzacji zgodnie z art. 65 u.b.f.g. Jego rola jest istotna, gdyż z chwilą wszczęcia przymusowej restrukturyzacji m.in.: zarząd podmiotu w restrukturyzacji ulega rozwiązaniu, a mandaty jego członków wygasają; udzielone wcześniej prokury i pełnomocnictwa wygasają; zarząd komisaryczny ulega rozwiązaniu; wygasają decyzje o powołaniu likwidatora (art. 113 ust. 1 u.b.f.g.). Organizację i sposób działania podmiotu w restrukturyzacji określa decyzja Funduszu, o której mowa w art. 101 ust. 7–9 i art. 102 ust. 1 i 4 (art. 113 ust. 2 u.b.f.g.).

Jeżeli w wyniku zastosowania instrumentów przejęcia przedsiębiorstwa lub instytucji pomostowej nie doszło do zbycia podmiotu w restrukturyzacji albo zastosowanie tych instrumentów nie było możliwe, podmiot ten podlega likwidacji w drodze postępowania upadłościowego albo likwidacyjnego (art. 230 ust. 1 u.b.f.g.). Przeprowadzenie postępowania upadłościowego może być objęte planem przymusowej restrukturyzacji (art. 81 ust. 3 u.b.f.g.).

Co do zasady przymusowa restrukturyzacja zostaje zakończona z dniem wydania przez sąd postanowienia o ogłoszeniu upadłości podmiotu w restrukturyzacji (art. 122 ust. 1 pkt 1 u.b.f.g.), przy czym nie może ona zakończyć się wcześniej niż zdarzenia wymienione w art. 122 ust. 2 u.b.f.g. Ogłoszenie upadłości strony na gruncie procedury cywilnej oznacza, że postępowanie może toczyć się wyłącznie z udziałem syndyka, który prowadzi je na rzecz upadłego, lecz w imieniu własnym (art. 144 ust. 2 p.u.), przy czym w sprawie wszczętej przed dniem ogłoszenia upadłości o wierzytelność, która podlega zgłoszeniu do masy upadłości, może być ono podjęte przeciwko syndykowi tylko w przypadku, gdy w postępowaniu upadłościowym wierzytelność ta po wyczerpaniu trybu określonego ustawą nie zostanie umieszczona na liście wierzytelności (art. 145 p.u.).

Sformułowane przez Sąd Apelacyjny wątpliwości dotyczą statusu BFG w incydentalnym postępowaniu wywołanym zażaleniem powodów na postanowienie w przedmiocie odmowy podjęcia postępowania zawieszonego na wniosek BFG na podstawie art. 176 § 2 k.p.c. Niezależnie od oceny przedstawionych przez Sąd Apelacyjny wątpliwości dotyczących statusu BFG jako strony, który mógł mu przysługiwać w incydentalnym postępowaniu zażaleniowym, dotyczącym odmowy podjęcia zawieszonego na jego wniosek postępowania, a za którym przemawiają ważne racje, status ten niewątpliwie utracił wskutek ogłoszenia na jego wniosek upadłości pozwanego banku. W dacie rozstrzygnięcia przez Sąd Apelacyjny o zażaleniu powodów, zarówno w kwestiach formalnych, jak i merytorycznych, nieaktualne będzie zagadnienie traktowania BFG jako strony postępowania zażaleniowego, ze wszystkimi wiążącymi się z tym obowiązkami sądu orzekającego również w zakresie doręczeń odpisów pism procesowych (zażalenia powodów) i wydanych w tym postępowaniu orzeczeń. Ogłoszenie upadłości podmiotu pozostającego w przymusowej restrukturyzacji skutkuje na gruncie procedury cywilnej zmianą podstawy prawnej, na której postępowanie w sprawie podlega zawieszeniu, i pojawieniem się po stronie upadłego podmiotu – syndyka masy upadłości, z którego wyłącznym udziałem postępowanie może nadal się toczyć; odpada jednocześnie podstawa do zawieszenia postępowania z racji

udziału w nim podmiotu w przymusowej restrukturyzacji, na podstawie art. 176 § 2 k.p.c.

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił podjęcia uchwały.